

The background is a light gray gradient with several realistic water droplets of various sizes scattered across it. The droplets have highlights and shadows, giving them a three-dimensional appearance. The main title is centered in a bold, blue, sans-serif font.

ХУДОЖНІЙ СТИЛЬ

ЛЕКЦІЯ 4.1

ПЛАН

- РОЛЬ, ОСНОВНІ ОЗНАКИ, МОВНІ ЗАСОБИ ХУДОЖНЬОГО СТИЛЮ.
- РІЗНОВИДИ ХУДОЖНЬОГО СТИЛЮ.
- МОВНА НОРМА В ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ.
- ПОНЯТТЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ В ЛІНГВОСТИЛІСТИЦІ.

З-поміж інших стилів художній посідає особливе місце як **опора всієї літературної мови**. Цим стилем було започатковано розвиток нової української літературної мови на народнорозмовній основі. Художній стиль став **регулятором її норм і підґрунтям для формування інших функціональних стилів**. Історія літературної мови нового періоду будується передусім на матеріалах мови творів **найвизначніших письменників**.

Художній стиль називають **серцевиною стилістичної системи національної мови**. Він міцно пов'язаний з усною народною творчістю, **постійно збагачується елементами усної розмовної мови**.

Орієнтація художньої комунікації на стилізацію невимушеної розмови, бесіди, на розповідь зумовлює актуалізацію розмовних одиниць: розмовно-побутової лексики та фразеології, розмовних синтаксичних структур, широкого спектру емоційно-експресивних колоритів, стилізацій діалогічних типів мови в художній прозі.

Спершу не дуже-то в нього купували. Стоїть обшарпаний дідок, картуз хіба що курці на сідало згодився б, такий дохлий, куфайка блищить, чоботи, штани – страм один. Того й обминали. Дотумкав тоді Свирид, що покупець не просто людина з грішми, а продавець не просто людина з товаром, бо чого ж у тих, хто краще вдягнений, охочіше й купують (Григiр Тютюнник «Бовкун»).

БОВКУ́Н, а́, ч.

1. *діал.* Віл, якого використовують у роботі без пари. *Їде чоловік бовкуном* (Сл. Гр.); * У порівн. — *Я б свого [пана] зараз, як бовкуна, запряг у санчата — та по дрова* (Мирний, II, 1954, 66).

2. *зневажл.* Про відлюдкувату, мовчазну, похмуру людину. — *Добра хата, хоч конем грай! Не такому б бовкунові, як дід Улас, вона личить* (Мирний, IV, 1955, 240).

Загалом переважання книжного чи розмовного
в художній оповіді визначається **ТИПОМ**
МОВОМИСЛЕННЯ автора, його світосприйняттям,
змістовим наповненням тексту.

Одним із наслідків таємного протоколу до угоди між добродіями Ріббентропом і Молотовим та їхніми державами стало те, що у вересні згаданого року до нашого міста вмаршували совіти. Це загальновідомий факт, і я не став би аж так на ньому наголошувати, якби не потреба в розвінчанні деяких доведених до цілковитої банальності кліше (Юрій Андрухович «Коханці Юстиції»).

Художній стиль активно взаємодіє з усіма іншими стилями і впливає на їхнє формування і розвиток. Він розвиває всі стилістичні засоби національної мови, які потім використовують інші стилі. Це найбільший і найпотужніший стиль української мови, його можна розглядати як узагальнення і поєднання усіх стилів.

Художнє мовлення найчастіше реалізується в писемні формі, хоч функціонує також і в усній.

Художній стиль охоплює широку сферу використання – індивідуальна і колективна творча діяльність, література, різні види мистецтва, культура, освіта.

Основне **призначення** художнього стилю, за словами Любові Мацько, – упливати засобами художнього слова через систему образів на розум, почуття і волю читачів, формувати ідейні переконання, моральні якості та естетичні смаки.

ГОЛОВНІ ОЗНАКИ

- ОБРАЗНІСТЬ;
- ЗОБРАЖУВАЛЬНІСТЬ (ТРОПИ: ЕПІТЕТИ, МЕТАФОРИ),
- ВІДСУТНЯ РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ, ВІДСУТНІ БУДЬ-ЯКІ ПРИПИСИ;
- СУБ'ЄКТИВІЗМ РОЗУМІННЯ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ (ІНДИВІДУАЛЬНЕ СВІТОБАЧЕННЯ АВТОРА).

ОСНОВНІ МОВНІ ЗАСОБИ

- НАЯВНІСТЬ УСЬОГО БАГАТСТВА НАЙРІЗНОМАНІТНІШОЇ ЛЕКСИКИ, ПЕРЕВАЖНО КОНКРЕТНО-ЧУТТЄВОЇ;
- ВИКОРИСТАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСІВНОЇ ЛЕКСИКИ;
- ШИРОКЕ ВИКОРИСТАННЯ РІЗНОМАНІТНИХ ТИПІВ РЕЧЕНЬ, ХОЧ Є ТЕНДЕНЦІЯ ДО ВЖИВАННЯ МЕНШ ГРОМІЗДКИХ, УСКЛАДНЕНИХ РЕЧЕНЬ, ЩО НАБУЛИ ОСОБЛИВОГО ПОШИРЕННЯ В НАУКОВОМУ СТИЛІ.

У художньому стилі повною мірою представлені **тропи та стилістичні фігури**: метафора, метонімія, синекдоха, порівняння, епітет, гіпербола, персоніфікація, риторичне запитання, полісиндетон (багатосполучниковість), асиндетон (безсполучниковість) тощо.

За хвилию хвиля. І день – поза днями.

І дим од пожарищ. І жовта орда.

І сонце в запоні обірваних хмар

І тінь колишка і опасиста й тлушта

і щовб крутояру. І ложе Прокруста

і з хрустом проноситься мишавий жар

Василь Стус

Щовб – діал. шпиль гори; прямовисна скеля.

*Ти – безсоння. І вчора, і нині, й навіки –
безсоння (Василь Герасим'юк)*

*В малій кімнаті стіни, наче руки,
тримають полохливу тишу в жмені*

(Богдан-Ігор Антонич).

ХУДОЖНІЙ СТИЛЬ ПОДІЛЯЮТЬ НА ПІДСТИЛИ ЗА РОДАМИ І ЖАНРАМИ ЛІТЕРАТУРИ

епічні

ліричні

драматичні (драма

мелодрама, водевіль)

комбіновані

У лінгвостилістичній практиці утвердилося протистояння понять «мова поезії», «мова прози» та «мова драматургії». Мова драматурга, мова лірика, мова новеліста та романіста – відмінні за своєю семантикою, стилістичними завданнями та конструктивними принципами. Ці відмінності великою мірою залежать від специфічних властивостей різних жанрів.

Вірші й прозу не розглядають як дві замкнені системи, а як два полюси, два центри тяжіння, між якими розташовані реальні факти.

З-поміж характерних ознак мови поезії Галина Сюта називає:

а) специфічну віршову організацію;

б) опору на традиційний поетичний словник;

в) тропеїстичність та образність;

г) необмеженість лексико-семантичної сполучуваності,

скерованої на реалізацію потенційно можливих і

встановлення нових асоціативних зв'язків (*калина запрошує, співає небо*);

г) використання характерних для емоційно-експресивної мови словотвірних моделей.

Питання про норму в художній мові, зокрема в прозовому тексті, не можна розв'язувати з позиції «правильно — неправильно». Воно перебуває в ланцюжку понять «норма літературної мови» — «норма мови художньої літератури» — «норма жанру художнього твору» — «індивідуальний художній стиль».

ДЕМОКРАТИЗМ МОВНОЇ НОРМИ У ХУДОЖНЬОМУ СТИЛІ

Норма ґрунтується не на стандартах літературно-мовного вживання, а на щонайширших проявах життя національної мови, на мовно-естетичних засадах образного художнього мислення. Художній текст є однією з проміжних ланок, через яку одиниця потрапляє в літературну мову, нормативно закріплюється в ній, кодифікується; це тло, на якому суспільна свідомість певного історичного часу вимірює мовні елементи за шкалою «літературне» – «позалітературне», на якій простежується загальний процес розвитку літературної мови.

Поняття «художня норма» слід розглядати з урахуванням зовнішньолінгвальних (специфіка доби, культурні потреби суспільства тощо) та внутрішньолінгвальних (норми слововживання, стан розвитку літературної мови тощо) чинників, із опертям на стильові та ідіолектні норми.

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ СТИЛЬ

ВІКТОР ВІНОГРАДОВ

Система індивідуально-естетичного вживання властивих певному періоду розвитку художньої літератури засобів словесного вираження.

Ця система, якщо творчість письменника не обмежується одним твором, – система динамічна, мінлива. Стель письменника потрібно вивчати в його історичному розвитку, у змінах і хитаннях, у багатоманітті жанрових виявів.

В індивідуальному стилі реалізується індивідуальне вживання різноманітних мовних засобів національної мови в нових функціях, зумовлених природою художнього цілого, залежний від лінгвістичного смаку письменника своєрідний відбір цих засобів, їхнє комбінування тощо. Водночас індивідуальне або особистісне виявляється крізь усталені прийоми словесно-художньої системи літературної школи або літературного напрямку.

За С. Єрмоленко, **індивідуальний стиль**,
або **ідіолект** – сукупність мовно-
виражальних засобів, які виконують
естетичну функцію і вирізняють мову
окремого письменника з-поміж інших;
своєрідність мови окремого індивіда.

На думку Л. Ставицької, **ідіолект** — це сукупність індивідуальних особливостей, що характеризують мовлення окремого індивіда, а **ідіостиль** — індивідуальний стиль, сукупність основних стильових особливостей, які характеризують твори того чи того автора у певний період або всю його творчість.